För Sverige nya Coleoptera

X.

Av

THURE PALM.

1. **Liodes lucens** Fairm.

Ett helt oväntat fynd av denna art gjorde jag den 15/8 1947 i ett jordschakt vid Stadsforsen i Fors s:n, Jmt., där coleopterfaunan även i övrigt visar så intressanta drag, att den framdeles kommer att mera ingående beskrivas. *L. lucens* är i de nordiska länderna förut endast anträffad på en lokal i Norge (Österdalen). I Mellaneuropa och västra Sibirien, där arten också förekommer, är den enligt Ganglbauer mycket sällsynt. Det synes alltså vara en art med ganska stort utbredningsområde och sporadiskt uppträdande. På den jämtländska lokalen togs den blott i ett honexemplar, som kröp på en slänt av mjälasand, sparsamt bevuxen med örter och finbladig mossa (*Syncalypta paleata*-lokal). Huruvida denna jordart är dess naturliga uppehållsort eller exemplaret blott tillfälligtvis hamnat i schaktet, kan ännu ej avgöras. Den omgivande marken, belägen ett par hundra meter från Indalsälven, är ett med ungskog bevuxet hygge, varå gräs, mjölke, hallon och diverse andra örter nått yppig utveckling.

Trots att det funna djuret är en hona, tvekar jag ej om att det måste vara *lucens*, och d:r O. Sjöberg i Loos, som sett ex., är av samma mening. Det överensstämmer också helt med två utländska jämförelse-ex. från Böhmerwald. Av våra tidigare kända *Liodes*-arter liknar *lucens* mest *silesiaca* Kr., men den är något långsträcktare, har betydligt längre 3. antennled, smalare antennklubba, bakåt mycket tydligt avsmalnande halssköld, rakt avskuren halssköldbas och därför trubbvinkliga bakhörn på thorax, som vid bakkanten är något smalare än täckvingarna framtill. *Silesiaca* har däremot nästan avrundade bakhörn på thorax, vars bas föga skiljer sig i bredd från täckvingarnas. Därjämte ha mina tre *lucens*-ex. smalare och i spetsen mindre utvidgade framtibier än *silesiaca*. — De båda arternas ♂♂ skiljas lätt på könskaraktärerna.

2. **Clambus borealis** A. Strand.

Med anledning av A. Strands nybeskrivning av denna art (Norsk E. T., B. VII, h. 5, 168—169) har jag gått igenom mitt hithörande

material, som utgöres av ett 70-tal ex. från olika platser i Ög., Vg., Upl., Dlr., Gstr., Vrml., Jmt., Vb., Nb. och Lpl. Alltsammans är *borealis*.

3. **Arpedium norvegicum** Munst. v. **Kittilense** Munst.

Av ett 20-tal i svenska Karesuando den 19/6—25/6 1947 insamlade ex. överväger den långvingade formen med något välvda täckvingar, vilken Munster kallat v. *Kittilense* och som ej förut är anmärkt för Sverige. Även 1 ex. från Abisko tillhör samma varietet. I Jmt. (Fors och Frostvikens s:nar) har jag blott funnit f. typica.

4. **Leptacinus intermedius** Donisthorpe.

Denna art har beskrivits i Ent. Month. Mag. 1936, 269, och av A. Strand (Norsk E. T. 1945, Bind VII, Hefte 3 og 4 sid. 125) påvisats förekomma i Norge, där den anträffas som släktets övriga arter i multnande vegetabilier o. l. Arten är ungefär så stor som *linearis* Grav. I fråga om huvudets form står den mellan *linearis* och *batychrus* Gyll. Halssköldens punktur är som hos *batychrus*, möjligen med något färre punkter i raderna. Täckvingarna äro baktill, särskilt på sidorna, i större eller mindre utsträckning ljusfärgade, delvis vitgula. Aedeagus hos alla tre arterna har avbildats av Strand (l. c.); de äro mycket olika, ej minst beträffande storleken.

Tre svenska honor i min samling äro enligt fullmektig Strand, som varit vänlig kontrollera bestämningen, helt säkert *intermedius*. Två av ex. äro tagna den 15/7 1940 i Sk. Alnarp och det tredje i andra änden av landet, nämligen den 20/6 1947 i svenska Karesuando, där det erhölls genom sållning av uppskyl på grusstrand vid sjön Kaarevuopio. Sannolikt hör arten till de "förbisedda".

5. **Tachyporus pusillus** Grav. v. **Satanas** Luze.

De flesta bestämningstabeller för släktet *Tachyporus* grunda sig på indelning av arterna efter kroppsfärg. Mången gång torde detta — om hänsyn ej samtidigt också tages till andra karaktärer — lätt leda till felbestämning, eftersom färgen ej sällan varierar. För kontroll är det därför ofta nödvändigt att, i enlighet med Luzes anvisningar i »Revision der europ. und sibir. Arten der Staphylinid-Gattung *Tachyporus*» (Wien 1901), bl. a. taga behörig hänsyn till utseendet hos antennerna, de m. el. m. utvidgade framtarserna hos ♂♂ och ♀♀ och framför allt till översidans mikroskulptur (100—150 × förstoring), vilken är ganska olika även hos närstående arter. Genitaliernas byggnad, som av förf. för några år sedan undersökts på samtliga nordiska arter, lämnade däremot ej den säkra ledning vid uppdelningen, som man möjligen kunde ha väntat.

Av *T. pusillus* tog lektor C. H. Lindroth den 22/7 1936 i Lpl. Vilhelmina s:n en ♂, som har helt mörk översida med undantag av halsköldens bak- och sidokanter, vilka äro ljusare. Denna form, som av Luze kallas v. *Satanas* kan förväxlas med *macropterus* Steph., från vilken den dock tydligt skiljes genom längre täckvingar och tvärlinjig mikroskulptur i dessas bakre hälft. Hos *macropterus* äro täckvingarna alldeles blanka. (Å andra sidan är det betr. nordiska ex. av *macropterus* ej ovanligt, att halsskölden är enfärgat brun och att täckvingarnas svarta färg är inskränkt till två tredjedelar av ytan eller mindre.)

6. **Atheta (Dochmonota) rudiventris** Epp.

Denna art erinrar i fråga om kroppsform och bakkroppspunktering mycket om *clancula* Er., men har betydligt längre och smalare antenner. Den 18/6 1947 fann jag 7 ex. (kontr. L. Brundin) av arten vid Könkämäälven i svenska Karesuando strax nedanför prästgården. Djuren erhöllos genom sållning av uppskyl, som samlats på den låga, sanka grässtranden. Artens uppträdande i denna trakt av vårt land var knappast oväntat, enär den tidigare är tagen i de nordliga delarna av såväl Norge som Finland.

7. **Hygropora cunctans longicornis** n. subsp.

Den 30/6 1947 fann jag i uppskyl vid stranden av Torne träsk, på Abisko-sidan strax väster om Abiskojokks utlopp, en *Hygropora*-♂, som så starkt avvek från H. *cunctans* Er., att det föreföll mig vara en annan art. Den skiljer sig från ♂ av *cunctans* i följande avseenden:

cunctans Er.	*cunctans longicornis* n. subsp.
Kroppsfärg brunsvart, ben rödbruna. Antenner (fig. 1) kortare, lederna 4—10 tydligt bredare än långa, ändleden två gånger så lång som bred. Halssköld 1 2/3 gånger så bred som lång. Abdominalsegment tätt och likformigt punkterade.	Kroppsfärg svart, ben svartbruna med något ljusare knän och tarser. Antenner (fig. 2) avsevärt längre, lederna 4—10 tydligt längre än breda, ändleden nästan 2 1/2 gånger så lång som bred. Halssköld något smalare, framåt mera avsmalnande, bakhörnen mera avrundade. De främre abdominalsegmenten något mindre tätt punkterade.

Vid framprepareringen av genitalierna befanns penis hos den nya formen vara skadad i spetsen, så att fullständig jämförelse med motsvarande organ hos *cunctans* (fig. 3—4) ej kunnat göras. Emellertid kan man, i det skick de befinna sig, ej se någon nämnvärd skillnad i yttre eller inre byggnad hos de båda formernas genitalorgan, vilket även gäller paramererna. 8. tergiten och 6. sterniten äro lika formade och

med samma slags behåring. Av denna orsak har det ansetts säkrast att blott upptaga den nya formen som underart till *cunctans*, ehuru de yttre olikheterna onekligen äro stora.

Av C. G. Thomson har beskrivits *H. nigripes*, vilken numera (Cat. Col. 1939) endast betraktas som aberration till *cunctans*. Den skiljer sig från huvudformen genom mörkfärgade ben och något smalare thorax, men däremot ej i fråga om antennbildningen.[1]

Hygropora cunctans longicornis n. subsp. (1 ♂ aus dem Torneträskgebiet in Lappland, 1 ♂ aus Frostviken in Jämtland) ist der Stammform ähnlich, weicht aber von dieser durch viel längere Fühler, dunklere Körperfarbe, schwarzbraune Beine mit etwas lichteren Knien und Tarsen, etwas schmaleren, vorwärts mehr verengten Halsschild und spärlichere Punktierung der vorderen Abdominalsegmente ab. Sichere Unterschiede zwischen den Genitalien oder der Form des 8. Tergits und 6. Sternits der beiden Formen wurden nicht festgestellt.

Das Typusexemplar ist dem schwedischen Reichsmuseum überlassen.

8. **Euplectus Tomlini** Joy.

I de nordiska länderna är denna art förut uppgiven för Norge. I fråga om storlek, huvudets form och punktering liknar den mest *punctatus* Muls., betr. ♂:s sek. könskaraktär däremot *Karsteni* Reich. Jag har funnit arten i Lpl. Abisko, Nb. Nederkalix och Kihlangi samt i Jmt. Revsunds och Fors s:nar. Samtliga ex., vilkas bestämning till en del kontrollerats av A. Strand, äro tagna under barken av torra björkar och aspar.

9. **Hypnoidus maritimus** Curt.

I Norsk E. T., B. III, Hefte 6, 1935, 362—369, har T. Munster utrett och lämnat en bestämningstabell för de norska arterna av släktet *Hypnoidus* (*Cryptohypnus*.). I denna upptagas bl. a. de varandra närstående arterna *maritimus* Curt. och *algidus* J. Sahlb., vilka lätt skiljas från övriga genom den korta 2. antennleden. Den förra arten förekommer i Norge i de nordligaste delarna ned till Målselvdalen, medan den senare där blott är känd från Dovreområdets högre delar. Båda arterna leva särskilt vid de sandiga stränderna av fjällbäckar. Enär *maritimus* icke är funnen i Finland, Ryssland eller Sibirien, och på Munsters tid ej heller i Sverige, men då arten däremot förekommer i

---

[1] Sedan detta skrivits, har jag sett ännu en ♂ av den nya formen, tagen av fil. dr A. Jansson vid Leipikvattnet i Jmt. Frostvikens s:n den 4/7 1932. Penis' inre byggnad överensstämmer med den hos *cunctans*. I den yttre byggnaden finnas smärre olikheter, dock föga större än dem, som förekomma även inom huvudformen av *cunctans*, av vilken 5 ♂♂ genitalundersökts.

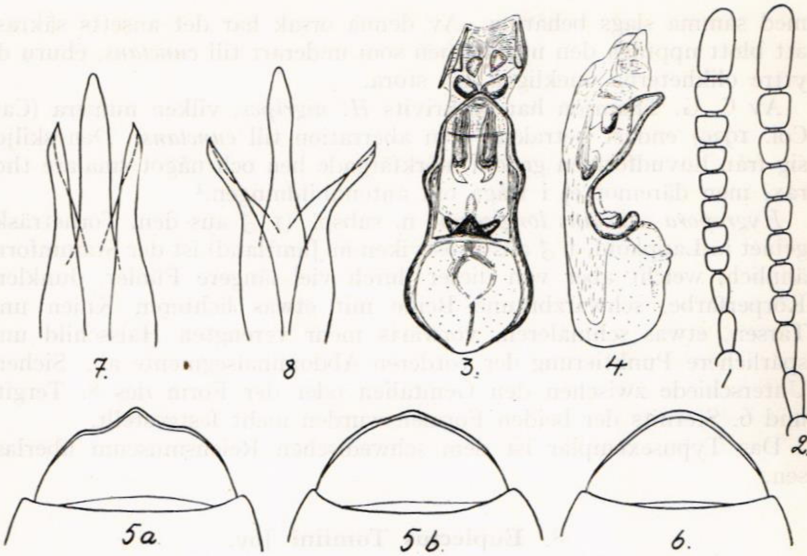

Fig. 1—2. Fühler beim ♂. 1. *Hygropora cunctans* Er. 2. *H. cunctans longicornis* n. subsp. — Fig. 3—4. Aedeagus bei *Hygropora cunctans* Er. — Fig. 5—6. Sista sterniten. 5 a. *Hypnoidus maritimus* Curt., ♂ från Abisko, ♀ från Målselvdalen. 5 b. *H. maritimus* Curt., ♀ från Målselvdalen. 6. *H. algidus* J. Sahlb., ♂ från Abisko. — Fig. 7—8. Bakre delen av aedegus hos: 7. *H. maritimus* Curt. från Abisko. 8. *H. algidus* J. Sahlb. från Abisko. — Original.

Storbritannien, Alperna, Beskiderna och Karpaterna, ansåg Munster den höra till de s. k. boreoalpina arterna och att den i Norge torde ha överlevat den sista istiden. *Algidus*, som är känd från fjälltrakter och tundraområden i nordligaste Sverige, Finland, Kolahalvön och Sibirien, skulle i Skandinavien enligt Munster vara en nordostlig invandrare.

I Sverige har *algidus* varit känd från Abiskoområdet — ett osäkert fynd från Sarek föreligger också — alltså från nordligaste Lapplands fjälltrakter, där å andra sidan *maritimus* ej blivit funnen. Detta förefaller ju rätt egendomligt, när man därmed jämför arternas norska utbredning. För att få denna fråga ytterligare belyst, sökte jag vid ett besök i Abisko sommaren 1947 att insamla så mycket som möjligt av hithörande *Hypnoidus*-former. Resultatet blev 29 individ, av vilka 28 ex. enligt Munsters bestämningstabell äro tydliga *algidus* och det återstående ex. en lika tydlig *maritimus* (♂). Den senare arten togs den 26/6 tillsammans med flera *algidus*-ex. på nästan steril slamsand vid Nissonjokks nedre lopp, där djuren levde under småstenar. Lokalen var en låg bank, som vid sjunkande vatten i fjällbäcken nyligen blottats. *Maritimus*-ex. tillhör den av Munster uppställda nordliga, större varieteten med gles punktering på halsskölden, v. *finmarkicus*.

Om *maritimus* och *algidus* gäller, att de liksom övriga *Hypnoidus*-arter mycket variera i fråga om färg, punktering, storlek m. m. Däremot skola de säkert kunna skiljas på sista sternitens form, som hos *maritimus* är insvängd före spetsen och hos *algidus* jämnt avrundad. Munster nämner ingenting om att sternitkantens insvängning hos *maritimus* kan variera. Detta torde emellertid vara fallet, och variationerna äro högst betydande såsom av fig. 5 a—b framgår. Hos det ena norska ex. från Rundhaug i Målselvdalen (det. och leg. A. Strand) är insvängningen så obetydlig, att sternitformen starkt närmar sig den för *algidus* utmärkande. Av detta och de båda arternas märkliga utbredningsfördelning i Norge och Sverige (måhända likväl blott skenbar och beroende på ofullständig genomforskning av fjälltrakterna) kunde man ju misstänka, att *maritimus* och *algidus* tillhöra en och samma starkt varierande art. En av mig företagen hanlig genitalundersökning av det tillgängliga materialet — av *maritimus* blott 1 ♂, av *algidus* flera — ger dock ej stöd för ett sådant antagande. Fig. 7—8 visa, att tydliga skillnader i aedeagus-formen finnas hos de granskade exemplaren av *maritimus* och *algidus*, varför dessa nog tills vidare böra betraktas som olika arter. En undersökning av ett större material nordiska och även utomnordiska exemplar bör kunna giva definitivt svar på frågan.[1]

10. **Coccinella 11-punctata** L. v. **brevifasciata** Wse.

Varieteten skiljes från huvudformen på att täckvingarnas bakre punktpar sammanflyta till svarta tvärband. Härigenom får djuret en viss yttre likhet med *Adalia frigida* Schneid., med vilken den i vårt land sammanblandats. Sålunda synes enligt granskade belägg-ex. den från Abisko-området anförda »*Adalia frigida*» åtminstone till en del vara *Coccinella 11-punctata* v. *brevifasciata*.[2] Båda formerna äro utpräglat högnordiska djur och förekomma stundom i sällskap. I svenska Karesuando håvade jag dem tillsammans vid midsommartid 1947 på Salix i ett lövkärr.[3]

Ifrågavarande former skiljas jämförelsevis lätt på i handböckerna (t. ex. G. Seidlitz. Fauna Baltica (Königsberg) 1891) angivna yttre karaktärer. Redan på färgteckningen, vilken dock liksom hos andra coccinellider varierar en hel del, böra de kunna hållas i sär (fig. 9—10). *C. 11-punctata* synes vid skutellen alltid ha en större eller mindre svart

---

[1] I sina beskrivningar av *algidus* och *maritimus* säger Munster också, att den förra arten skall vara mindre än den senare, ha ljusare färg på lår och första antennleder och flatare täckvingmellanrum (mellan striorna). Detta passar ej in på Abisko-materialet av *algidus* (bestämt efter sista sternitens form), som varierar rätt betydligt i dessa avseenden.

[2] L. Brundin. Die Coleopteren des Torneträskgebietes. Lund 1934.

[3] I närheten funnos dock sand- och grusmarker, på vilka *C. 11-punctata* oftast förekommer.

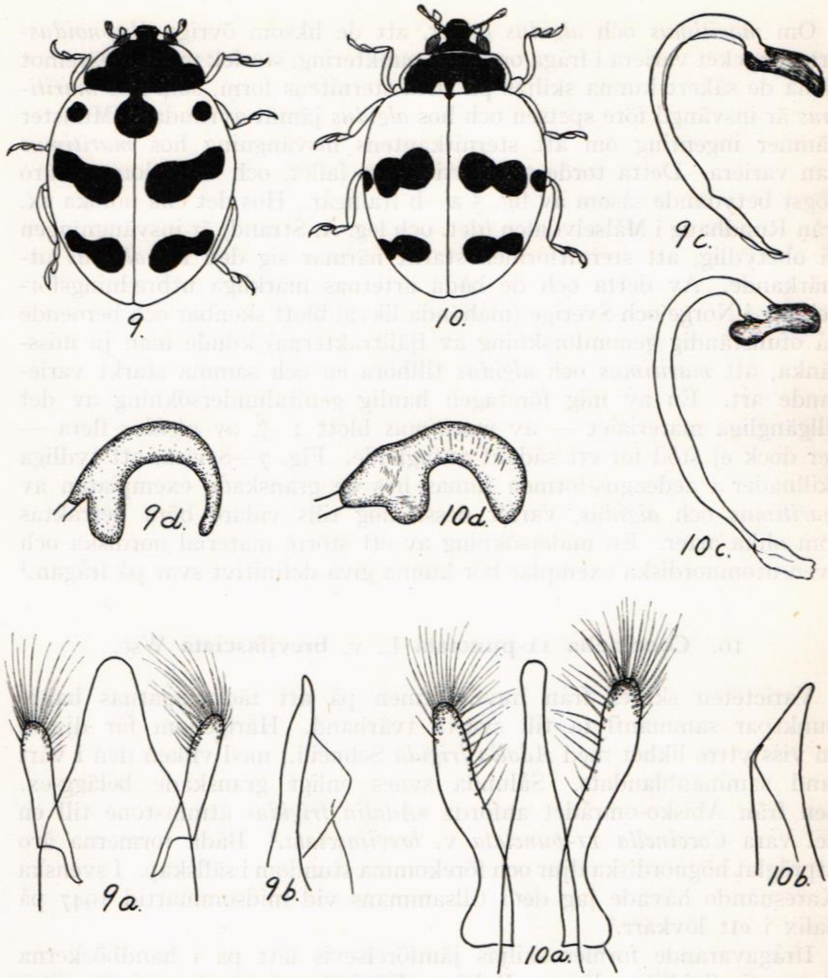

Fig. 9. *Coccinella 11-punctata* L. v. *brevifasciata* Wse. — Fig. 10. *Adalia frigida* Schneid. — a. Bakre delen av aedeagus. — b. Penisspetsen från sidan. — c. Större sexualkroken. — d. Receptaculum. — Original.

fläck, medan *A. frigida* mig veterligt aldrig äger någon sådan. Av bilderna framgår också, att täckvingarnas främre svarta tvärband (vilket liksom det bakre även hos *frigida* ej sällan är upplöst i småfläckar) hos de båda arterna ha olika riktning. Arternas genitalier äro mycket olika (fig. 9 a—d, 10 a—d) och kunna i tveksamma fall säkerställa bestämningen. Organen äro byggda efter samma princip som hos *Scymnus*-arterna (Ent. Tidskr. Årg. 65, 1944, 2—6).

Coccinella 11-punctata är en art, som mest förekommer på sandmarker vid havskusten, i södra Sverige stundom allmänt. Det är därför märkligt, att dess v. *brevifasciata* i inlandet uppträder i biotoper, som föga likna eller motsvara havskustens (t. ex. i Abisko-området). En undersökning även av huvudformens hanliga och honliga sexualapparater visade emellertid, att inga nämnvärda skillnader finnas mellan dessa och varietetens.

11. **Phytodecta norvegicus** A. Strand.

Under väntan på Karesuando-bussen den 17/6 1947 i Muodoslompolo (Nb.) håvade jag en stund i utkanten av den stora mosse, som fyller en väldig sänka alldeles söder om kyrkbyn. Marken var dikad och odlad, till synes utan större resultat. I de halvt igengrodda dikena växte talrikt med *Salix*-buskar (flera arter), och på dessa erhöllos 3 ♂♂ och 3 ♀♀ av en *Phytodecta*, som vid närmare undersökning visat sig vara *Ph. norvegicus*. Denna art är beskriven i Norsk E. T. 1936, Bind IV, Hefte 3, 104—105, och har sedermera ytterligare utretts av E. Palmén i Ann. Ent. Fenn. 1945, N:o 4, 230—234. Det är en eurosibirisk art, som förut är funnen vid Lena samt på flera platser i nordligaste Finland och Norge.

Ph. norvegicus är närmast besläktad med *Ph. linnaeanus* Schrk., från vilken den skiljer sig i följande avseenden: I genomsnitt betydligt mindre, antenner ljusare, den tvära, svarta, framtill vanligen taggiga halssköldfläcken når ej framkanten utan lämnar denna liksom halssköldens sidor fri (*viminalis*-liknande), thorax framhörn mera avrundade, täckvingarnas 6. och 7. punktstrimmor oregelbundna, tarsernas klor kortare. Flera av dessa karaktärer, särskilt färgen, variera nog något liksom hos andra *Phytodecta*-arter, men då har man i penisbyggnaden ett säkert igenkänningsmärke. Framifrån sedd löper penis hos *norvegicus* ut i en längre och bredare apikaldel med parallella sidor, medan motsvarande del hos *linnaeanus* är kortare, i spetsen smalare med icke fullt parallella sidor. Sedd från sidan är penis plattare hos *linnaeanus* än hos *norvegicus* (se Strand, l. c.).[1]

Mina Nb.-ex., av vilka samtliga ♂♂ genitalundersökts och jämförts med två norska *norvegicus*-ex. (det. och leg. A. Strand), variera föga. Dock har ett av ex. den svarta thoraxfläcken starkt reducerad och upplöst i tre tvärställda småfläckar.

12. **Tropophloeus bispinulus** Egg.

Den 21/5 1947 såg jag i Helgums s:n (Ång.) i topparna av några grova, torkande, rotstående aspar talrika gångsystem med larver och

[1] På det yttre kännas ♂♂ lätt igen på fram- och mellanfötternas utvidgade 1. led.

puppor av en *Trypophloeus*-art, som kläcktes den 25/5—15/6 samma år. I stammarna funnos även andra insekter, bl. a. rikligt med larver av *Saperda perforata* Pall. och *Xylotrechus rusticus* L. Sannolikt hade barkborren varit den primära skadegöraren. Några imagines skickades till d:r Esko Kangas i Helsingfors, som konstaterade, att arten var *T. bispinulus*. I Cat. Col. 1939 upptages denna art endast för Finland, medan *granulatus* Ratz. anföres från Danmark, Norge och Sverige. Det synes därför ej uteslutet, att arterna sammanblandats.